Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel

NRD RES 2.0 West-Overijssel
Postbus 10078, 8000 GB Zwolle

Kenmerk: 77-007
Datum: 1 maart 2023
Betreft: Mijn zienswijze op NRD RES 2.0 West-Overijssel

Geachte leden Colleges, Dagelijks Bestuur, Raden, Algemeen Bestuur en Staten van de RES West-Overijssel,

Na mijn kennisneming van de NRD RES 2.0 en het bijwonen van de online informatiebijeenkomst op woensdag 22 februari jongstleden, maak ik bij deze gebruik van de mogelijkheid om hierop inhoudelijk te reageren door u bij deze kennis te laten nemen van mijn zienswijze.

Algemeen

Allereerst dank ik u voor de gegeven informatie en de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Ik merk daar bij op dat de RES bij veel mensen onbekend is, wat zich ook weerspiegelde tijdens de informatiebijeenkomst op 22 februari. Tijdens de avondbijeenkomst telde ik 19 deelnemers. Dit druist in tegen de doelstelling van de RES om een breed draagvlak onder de bevolking te vergaren teneinde 50% participatie van inwoners te gaan realiseren. De RES lijkt daarmee vooral een bestuursaangelegenheid te zijn en is voor de Nederlandse overheid een manier om de verantwoordelijkheid van de uitvoering van het klimaatbeleid af te schuiven.

Daarbij treedt belangenverstrengeling op. Wethouders van gemeenten bekleden namelijk ook prominente posities binnen de RES bestuursorganen. Voorbeelden hiervan zijn Bart Jaspers Faijer en Marcel Blind. Beiden bekleden de positie van wethouder binnen hun gemeente, respectievelijk Ommen en Olst-Wijhe. Daarnaast zijn ze beiden voorzitter van de RES West-Overijssel. Zij bepalen dus de koers van de RES West-Overijssel en committeren zich op dat niveau aan afspraken om de plannen vervolgens gemakkelijk vanuit hun rol als wethouder binnen hun eigen gemeente te kunnen uitrollen. Marcel Blind bekleed tevens de rol van locoburgemeester. *(Bron: RTV Oost)*

Het is inmiddels algemeen bekend dat ambtenaren van gemeenten naast hun bestuursfunctie vaak ook direct of indirect betrokken zijn bij de exploitatie van windmolen- en zonneparken. Op deze wijze kunnen zij in een vroeg stadium direct of indirect inspelen op de financiële belangen die met de exploitatie van zo'n park gemoeid gaan.

Ik vraag mij om bovenstaande dan ook af of de RES werkelijk draait om het welzijn van de mensheid of dat het een slim opgezette bestuurswijze is voor het vergaren van financiële middelen. Met andere woorden, dient de RES hiermee de mensen in de regio, waarvoor de RES door de mensen in Nederland betaald wordt, of wordt hier een spel gespeeld voor het vergaren van rijkdom ten koste van de mens?

Verantwoording

De NRD RES 2.0 Overijssel is opgesteld door adviesbureau TAUW. De opsteller van de NRD is iemand met nauwelijks relevante ervaring. Met alle respect, maar ik begrijp niet dat een NRD die ten grondslag ligt aan de PlanMER, een document dat ten grondslag ligt aan verregaande impact op de samenleving, door iemand van een adviesbureau met nauwelijks enige relevante ervaring op dit gebied wordt opgesteld.

Governance

Zoals hierboven reeds aangegeven lijkt het er sterk op dat er zeer weinig draagvlak is voor de energietransitie in de regio. Uit een recente rond-de-tafel raadsvergadering bij de gemeente Raalte waar het onderwerp "verruiming van het beleid m.b.t. erfwindmolens" op de agenda stond, kwamen

maar liefst 17 inwoners van de gemeente inspreken. Op een enkeling na was de algemene teneur dat inwoners geen windmolens hoger dan 25 meter in het prachtige Sallandse landschap willen. Dit weerspiegelt in mijn ogen hoe de samenleving in de regio hier tegenaan kijkt. Met het ontbreken van draagvlak onder inwoners gaat de kloof tussen politiek en inwoners nog groter worden dan deze al is, aangezien de afspraken omtrent de energietransitie reeds zijn vastgelegd in de RES 1.0 en de plannen dus koste wat het kost doorgang zullen hebben.

Er komt inmiddels steeds meer informatie naar boven over de schadelijke gevolgen van windmolens voor mens en dier. De windenergiesector ziet deze storm waarschijnlijk al lang aankomen en volgens het artikel 'Verborgen Belangen in Literatuur Windturbines' uit 2021 van de Universiteit Twente is de sector door middel van niet-onafhankelijke publicaties informatie aan het bagatelliseren.

Om dit fenomeen verder te onderzoeken zijn twee gepubliceerde reviews van het RIVM over windturbines en de mogelijke schadelijke effecten op de gezondheid voor mens en dier onder de loep genomen. Dit betreft de rapporten "Health effects related to wind turbine sound. GGD Amsterdam & RIVM" uit 2017 en "Health effects related to wind turbine sound: an update. RIVM" uit 2020. Deze rapporten worden vaak geciteerd en door beleidsmakers gebruikt bij de realisatie van lokale windmolen projecten en ook in de discussies met bezorgde burgers. In beide RIVM-rapporten wordt geen enkele keer gemeld dat bepaalde studies, bij de originele publicatie, een conflict of interest of financiering vanuit de windenergie-industrie hebben ontvangen. Een voorbeeld: In het RIVM 2017 rapport staat dat "infrasoon geluid niet hoorbaar is" (p. 16) met een verwijzing naar de originele bron, te weten Berger en collega's (2015). Deze publicatie heeft een conflict of interest, namelijk dat de auteurs van deze publicatie gewerkt hebben voor de windenergie-industrie en nu werken in de consultancy. De auteurs zijn momenteel actief aan het werk in het vakgebied van windmolens. Verder onderzoek naar de referenties die het RIVM hanteert laat zien dat een groot aantal van de publicaties afkomstig zijn van de windenergie-industrie of ze zijn betaald door de windenergie-industrie. Bij al deze artikelen staat in de originele publicatie een verklaring van belangenverstrengeling of financiering vanuit de industrie vermeld.
De windenergie-industrie slaagt er op deze manier in om een constante stroom van informatie in de discussie rondom windmolens te houden, en om de aandacht af te leiden van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de gezondheidseffecten en -risico's van windmolens op mens en dier. Bestuurders en onderzoekers moeten kritisch kijken naar de financiering van onderzoek en welke invloed de industrie kan hebben gehad in wetenschappelijke publicaties.

Het Plangebied

Buiten het plangebied zijn er enorme effecten op het milieu die ook mee moeten worden genomen in de PlanMER. De agenda van de energietransitie wordt mondiaal uitgevoerd en dus dienen ook de mondiale milieueffecten meegenomen te worden. Deze milieueffecten zijn:

1. De CO2 uitstoot benodigd voor de productie van windmolens en zonneparken. Er wordt enkel gesproken over CO2 reductie door de inzet van hernieuwbare energie, echter wordt voorbijgegaan aan het gehele proces dat gemoeid gaat met de productie van de middelen die benodigd zijn om dit te realiseren. De winning van de benodigde grondstoffen, de productie van windmolens en zonnepanelen alsmede alle logistieke bewegingen zijn momenteel grotendeels gebaseerd op fossiele brandstoffen. De RES zal dit in mijn ogen ook moeten rapporteren, aangezien de doelstelling CO2 reductie is en het om uiteindelijk om de netto bijdrage zou moeten gaan.

2. Aangezien inmiddels onomstotelijk vaststaat dat windmolens ook chemische vervuiling veroorzaken met gevaarlijke stoffen zoals Bisfenol-A (BPA), is het essentieel dat dit onderwerp in het MER wordt meegenomen. Bisfenol-A komt vrij door erosie van de rotorbladen van windmolens die van glasvezel versterkt epoxy zijn gemaakt. De epoxy bevat bisphenol-A dat tijdens de levensduur vrijkomt. Er zijn ernstige vermoedens dat BPA een verstoring van de hormoonwerking veroorzaakt.
   Vooral ongeboren en jonge kinderen zijn kwetsbaar omdat hun hormoonhuishouding nog in ontwikkeling is. Al in 2012 waarschuwde de Wereldgezondheidsorganisatie – WHO - voor de potentieel kankerverwekkende eigenschappen van hormoonontregelende stoffen en

concludeerde dat deze stoffen een wereldwijde bedreiging vormen voor de volksgezondheid (*bron: WHO report 'State of the science of endocrine disrupting chemicals 2012'*)
Het is dus geen wonder dat de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) onlangs voorgesteld heeft de inname van BPA via de voeding aanzienlijk te verlagen van een aanvaardbare dagelijkse inname van 4 microgram in 2015 tot 0,04 nanogram per kg lichaamsgewicht en per dag.
BPA vormt ook ernstige problemen voor water. 1 kg BPA maakt 10 miljard liter water onbruikbaar. Het uit het milieu houden van deze stof wordt dus essentieel.

3. De impact op het milieu door lekkage van SF6 (Zwavelhexafluoride), een zwaar broeikasgas dat in windmolens en hoogspanningsstations wordt toegepast voor elektrische isolatie. Het is algemeen bekend dat er lekkage van dit gas optreedt. In Duitsland, waar men voorop loopt met de energietransitie en enorme aantallen windmolens heeft geplaatst, is recentelijk een verdubbeling van de concentratie SF6 in de atmosfeer gemeten. SF6 is volgens het IPCC van de VN het sterkste broeikasgas dat bekend is, maar liefst 23.900 keer zo sterk als CO2. Het IPCC stelt dat het 3200 jaar duurt voordat het gas in de atmosfeer is afgebroken en zijn broeikaswerking verliest. SF6 wordt al sinds de jaren zestig gebruikt om schakelstations in het elektriciteitsnetwerk te isoleren, zoals het trafohuisje om de hoek, maar vooral bij midden- en hoogspanningsstations. Ook in het binnenste van windmolens wordt het gas vaak gebruikt. Het gebruik van SF6 verkleint namelijk het risico op kortsluiting.

4. De impact op milieu en samenleving in gebieden waar de winning van de benodigde grondstoffen plaatsvindt. In Chili worden complete natuurgebieden verwoest voor de winning van lithium. Hierbij wordt al het water aan de bodem onttrokken wat een enorme impact heeft op het milieu aldaar. Een ander voorbeeld is Congo, waar 70% van de Cobaltwinning plaatsvindt. Onder erbarmelijke omstandigheden werken hier ook kinderen in de mijnen. Als geen enkele (regionale) overheid deze impact meeweegt in haar plannen, zal de verwoesting van natuur, milieu en samenleving elders ter wereld exorbitante gevolgen hebben.

5. De verwerking van het afval en dan specifiek de rotorbladen van glasvezel versterkt epoxy. Deze zijn momenteel niet recyclebaar en worden in de Verenigde Staten in grote getalen onder de grond begraven bij einde levensduur. Wetende dat de bladen vol zitten met de gevaarlijke stof BPA, is zorgvuldigheid geboden en dient de afvalverwerking nadrukkelijk onderdeel te zijn van de planMER.

Nationaal beleidskader

Met de huidige beschikbare informatie is er ruimschoots voldoende onderbouwing voorhanden om het energiebeleid te herzien en wel omdat inmiddels kan worden aangetoond dat de uitstoot van CO2 niet leidt tot de door het IPCC gepresenteerde effecten op het klimaat. De verregaande gevolgen voor de samenleving die gemoeid gaan met de uitvoer van de energietransitie zijn nu nog te stoppen. De RES kan hierin een voorbeeldrol vervullen door de plannen terug te schuiven naar het kabinet. Daarmee zou een beweging in gang kunnen worden gezet met wellicht een sneeuwbaleffect tot gevolg. De belangen van de toekomst van de mensheid en een menswaardige samenleving zouden hier boven individuele belangen van overheidsvertegenwoordigers en bedrijven moeten staan.

Enkele voorbeelden:

a) De temperatuurstijging op aarde wordt niet veroorzaakt door CO2, maar hoofdzakelijk door de zon (*Bron: bijvoorbeeld www.climategate.nl*)
b) Het aantal stormen en de zwaarte van deze stormen op aarde neemt niet toe (*Bron: https://www.ncei.noaa.gov/access/monitoring/monthly-report/tropical-cyclones/202113#global-storms*)
c) Het aantal doden tengevolge van klimaatrampen is al decennia lang dalende en daalt nog steeds verder door de toegenomen welvaart (*Bron: Lomborg, Bjørn, (2020), Welfare in*

the 21st century: Increasing development, reducing inequality, the impact of climate change, and the cost of climate policies, Technological Forecasting and Social Change, 156, issue C, number S0040162520304157)

d) Versnelling van de zeespiegelstijging is niet ter sprake
e) Het ijsoppervlakte van de Noordpool is de laatste jaren stabiel en zelfs weer gegroeid ten opzicht van eerdere jaren (*Bron: National Snow and Ice Data Centre; www.nsidc.org*)
f) CO2 is de adem van de natuur, zonder CO2 is er geen leven mogelijk.

Daarnaast is in 2022 een uitgebreid onderzoek gepubliceerd over de haalbaarheid van de wereldwijde energietransitie door Associate professor Simon Michaux. Hij toont aan dat er ruim onvoldoende grondstoffen op aarde beschikbaar zijn om de vereiste hoeveelheid batterijen, zonnepanelen en windparken te kunnen bouwen. Om de volgende generatie van fossielvrije energie te voorzien is er bijvoorbeeld een tekort van 98% aan Lithium. De energietransitie is niet haalbaar en dient dan ook onmiddellijk gestopt worden (*Bron: Assessments of the physical requirements to globally phase out fossil fuels, Simon Michaux, https://www.youtube.com/watch?v=MBVmnKuBocc*)

De drijfveer achter de energietransitie is niet CO2 reductie maar dat zijn financiële belangen. Meer hierover in mijn boek “Windkracht 10” die in de loop van dit voorjaar zal worden uitgegeven.

Provinciaal

Ik citeer uit het NRD: “De gemeente zal in de toelichting op het bestemmingsplan moeten onderbouwen dat er sprake is van maatschappelijke meerwaarde die de impact van een zelfstandige opstelling in de Groene Omgeving rechtvaardigt.” Ik vraag mij hierbij af hoe dit proces wordt gewaarborgd, hoe en wanneer inwoners van de gemeente hiervan op de hoogte worden gesteld en wie uiteindelijk bepaalt of er een maatschappelijke meerwaarde is. Graag zou ik dit toegelicht zien.

Ik citeer verder: “Sinds het fundament voor een Nieuwe Omgevingsvisie (2022) is vastgesteld wordt het Natuurnetwerk Nederland (NNN) niet langer aangemerkt als uitsluitingsgebied voor windenergie.” Hierbij vraag ik mij af wie dit fundament heeft vastgesteld, wat de rechtsgeldigheid van dit fundament is en waar dit is vastgelegd. Het komt over als een voorbereidende actie om eenvoudiger gebieden aan te wijzen die in aanmerking komen voor de plaatsing van windmolens en zonneparken.

Stappenplan MER

In stap 3 wordt het volgende aangegeven: “Aan elk alternatief worden specifieke potentiegebieden gekoppeld”. “De effectbeoordeling in het PlanMER voor de Herijking RES 2.0 W-O wordt niet uitgevoerd op het niveau van unieke potentiegebieden.”
Hierbij vraag ik mij af wat het verschil is tussen specifieke en unieke potentiegebieden. Dit wordt in de NRD niet nader toegelicht. Het lijkt mij van belang om dit verschil duidelijk te maken opdat daar geen discussie over kan bestaan.

Onder stap 5 wordt aangegeven dat het nodig is om het kwaliteitsniveau van de fysieke leefomgeving op gezette tijden geordend bij te houden. In het PlanMER volgt daarom een aanzet van een systeem voor monitoring en evaluatie.
Het kwaliteitsniveau van de fysieke leefomgeving wordt kennelijk achtergesteld op de uitrol van de RES. Dit zou het belangrijkste onderdeel moeten zijn. Er dient draagvlak te zijn in de samenleving, maar die is niet getoetst. Het is daarom van groot belang de inwoners te vragen wat zij van de plannen vinden alvorens deze verder uit te rollen. Let wel, geen enkele inwoner heeft voor dit beleid gekozen. Het beleid is een gevolg van Mondiale en Europese wet- en regelgeving ten aanzien van klimaat en energie. De Europese Commissie bestaat louter uit niet gekozen volksvertegenwoordigers.

Beoordelingskader milieueffectenonderzoek

Wat wordt verstaan onder maatschappelijke kosten wordt niet duidelijk toegelicht. Een van de beoordelingskaders zouden de kosten moeten zijn die door de inwoners betaald dienen te worden om de energietransitie te bekostigen. Het blijkt nu al dat de netbeheerderskosten dit jaar met 30 tot 50% gestegen zijn op de energierekening (artikel Wynia’s week). Kosten voor inwoners is een essentieel onderdeel!

Daarbij dienen ook de systeemkosten te worden meegenomen, zijnde de kosten voor aanschaf, onderhoud, brandstof, financiering, afvalverwerking, enzovoorts. Bij integrale doorrekening van de kosten, blijken zon en wind veel duurder te zijn dan traditionele energiecentrales. *(Bron: Center of American Experiment, 2022: The High Cost of 100 Percent Carbon-Free Electricity by 2040)*
Ter vergelijking: 1 MWh gas = 27 dollar; 1 MWh wind = 272 dollar; 1 MWh zon = 471 dollar

Naast leefbaarheid dient ook de impact van het beleid op de onderlinge verhoudingen tussen mensen binnen gemeenten meegenomen te worden. Niet in mijn achtertuin, maar bij wie dan wel? Dit zal onherroepelijk gaan leiden tot conflicten tussen inwoners.

Tabel beoordelingscriteria

Voor wat betreft landschap lijkt mij slechts één beoordeling mogelijk. Aansluiting bij landschappelijke kwaliteiten is er niet. Zonneparken en windmolens passen niet in het landschap. Hoe kan dit ooit kwalitatief beoordeeld worden? Het past gewoon niet.

In de beoordelingscriteria voor de natuur mis ik naast de eerder genoemde milieueffecten van bisfenol-A en SF6 tevens de criteria voor de impact op insecten en vleermuizen.
Verder dienen de volgende onderwerpen met een kwantitatief onderzoek te worden beoordeeld, daar het hier om meetbare effecten gaat:

- Stand der beschermde soorten
- Stand der beschermde houopstand
- Stand der weidevogels

Tevens dienen eerder uitgevoerde **onafhankelijke** onderzoeken (dus niet de onderzoeken met belangenverstrengeling waarnaar ik eerder heb gerefereerd) die zijn uitgevoerd nadat bijvoorbeeld windmolens zijn geïnstalleerd, tezamen met bovenstaande metingen, tot een impactanalyse te leiden. Hier kan niet vroeg genoeg mee begonnen worden. In het volgende stadium is het reeds te laat en is er geen weg meer terug.

Omtrent het thema veiligheid is recent maar weer gebleken dat de volgende zaken van groot belang zijn voor de veiligheid bij windmolens:

- Garantie en controle op onderhoud. De afgebroken windmolen in Zeewolde in januari 2023 laat zien wat er kan gebeuren. Energiebedrijven moeten kwalitatief goed onderhoud plegen en dit dient gecontroleerd te worden. Een dergelijk voorval (en dit is niet het eerste voorval in Nederland) dient ten allen tijde voorkomen te worden.
- Ijsbrokken die van rotorbladen af worden geslingerd. Zie het recente voorval in Noord-Nederland waarbij een mevrouw een brok ijs op haar voorruit kreeg gezwiept. De hele weg lag vol met gelanceerde ijsbrokken. Hier is kennelijk geen systeem voor die ervoor zorgt dat bij bepaalde weerscondities de windmolens worden uitgezet.

Hoe gaat de RES de veiligheid garanderen? Wat wordt er gedaan om bovenstaande ongevallen te voorkomen? De huidige wet- en regelgeving is blijkbaar ontoereikend dus ik verwacht dat extra aandacht aan dit thema wordt besteed.

Bij het thema netinfrastructuur mis ik hoe hierin de fluctuaties in opgewekte elektriciteit opgevangen gaan worden. In de toekomst zullen megabatterijen moeten worden geïnstalleerd om een buffer te hebben voor het wegvallen van wind en zon. Er dient reeds in dit stadium rekening te worden gehouden met de installatie van megabatterijen in de regio voor de opslag van elektriciteit in periodes zonder wind en zon (Voorbeeld: Hornsdale Australië).

Maatschappelijke kosten

Het is belangrijk te weten wat de orde grootte van de kosten gaat worden. Bij abnormaal oplopende kosten die door de inwoners van de regio moeten worden opgehoest, moet overwogen worden te stoppen met alle plannen. Wie heeft er uiteindelijk wat aan deze vorm van energie als deze onbetaalbaar is geworden?

Tot slot

Mocht u naar aanleiding van mijn zienswijze vragen hebben of toelichting wensen op bepaalde onderwerpen dan kunt u mij hiervoor ten allen tijde benaderen.

Hoogachtend,